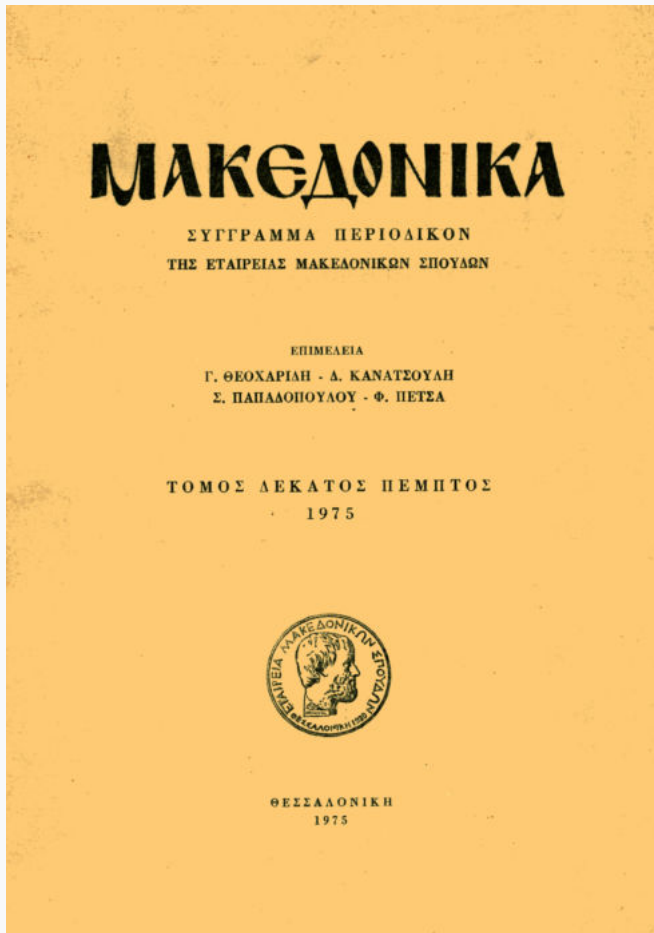

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Έργα Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου: (διορθώσεις και προσθήκες)

Χ. Μπακιρτζής

doi: [10.12681/makedonika.615](https://doi.org/10.12681/makedonika.615)

Copyright © 2014, Χ. Μπακιρτζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπακιρτζής Χ. (1975). Έργα Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου: (διορθώσεις και προσθήκες). *Μακεδονικά*, 15(1), 365–367. <https://doi.org/10.12681/makedonika.615>

τιμήματα τῆς πόλεως μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον.

Σήμερον, ὁ παναγιώτατος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμων Χρυσοφάκης μελετᾷ σοβαρῶς τὸ ζήτημα τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου ὡς ἰδίᾳ ὑπηρεσίας τῆς μητροπόλεως, ἔχων ὑπ' ὄψει του σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς κρίσεις καὶ εἰσηγήσεις μου περὶ τῆς σημασίας, σκοπιμότητος καὶ ὀργανώσεως τούτου, κατόπιν διετοῦς ἐρεῦνης μου εἰς τὸ Ἀρχεῖον κατὰ τὰ ἔτη 1971-1972, μετὰ δηλαδὴ τὴν γενικὴν ταξινόμησιν τοῦ 1970, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπιστημονικὴ χρῆσις αὐτοῦ.

Συγκεκριμένως, εἰς τέσσαρας ἐπιστολάς μου πρὸς τὴν μητρόπολιν¹ ἔκαμνα τὴν διαπίστωσιν ὅτι τοῦτο εἶναι ὑψίστης ἱστορικῆς καὶ ἄκρως ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς σημασίας διὰ τὴν Μακεδονίαν τοῦ 19ου αἰῶνος, καὶ ὅτι ἔνεκα τούτου καθίστατο ἐπιτακτικὴ ἡ λήψις μέτρων πρὸς πλήρη ὀργάνωσιν καὶ ἀξιοποίησιν τούτου διὰ τῆς ἐξευρέσεως εἰδικοῦ χώρου ἐγκαταστάσεως καὶ ἐν συνεχείᾳ συντηρήσεως, ταξινομήσεως, καταγραφῆς καὶ ἀσφαλείας τούτου, διὰ νὰ τεθῆ κατόπιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Ἀξίζει ἐν προκειμένῳ νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, τὸ ὅποιον ἐπεσήμανα καὶ εἰς τὴν ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου 1973 ἐπιστολήν μου, ὅτι πρὸ ἐτῶν τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῶν Σκοπίων ἔχει ἤδη ἐπιδοθῆ εἰς τὴν συλλογὴν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν ἀνὰ τὴν Βόρειον Μακεδονίαν ἐγκαταπαρμένων ἀρχείων ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου, ἰδίᾳ τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ὀργανοῦμενον καταλλήλως, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ πόλος ἐλξεως ἀρχαιῶν μονάδων ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων, παλαιῶν ἐνοριῶν τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων περιοχῶν τῆς Μακεδονίας. Ἡ εὐχὴ μας εἶναι, ὅπως ὁ παναγιώτατος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης φέρῃ τὴν ἀπερὰ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον, λίαν ἐξυπηρετικὸς τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀληθείας τῆς μακεδονικῆς γῆς.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΓΑ ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Διορθώσεις καὶ προσθήκες)

Ὁ δημοσιευμένος πίνακας ἔργων τοῦ Π. Παπαγεωργίου στὸ 3ο παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικά»² περιλαμβάνει: α. Τὰ 204 λήμματα, ποῦ δημοσίεψε ὁ Σ. Φάλης στὴν «Ἀθηνᾶ», τόμ. 27 (1915), σελ. 190-201. β. Τὰ 15³ λήμματα τοῦ Διογ. Δέλλη, ποῦ δημοσίεψε ὁ Ἀλέξ. Λέτσας στὰ «Μακεδονικά», τόμ. 1 (1940), σελ. 536 καὶ γ. Τὰ 8 συμπληρωματικὰ λήμματα τοῦ Γ. Θεοχαρίδη.

Μερικὸς ἔλεγχος τῶν 227 συνολικῶν λημμάτων τοῦ παραρτήματος ἔδωσε τὶς ἐξῆς βασικῆς διορθώσεις.

1. Ἀπὸ 23 Μαΐου 1972, ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου 1973, ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1974 καὶ ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1975.

2. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (*1859-†1914). Φιλολογικὸν μνημόσυνον ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (Ἰανουάριος 1914-Ἰανουάριος 1964) ὀργανωθὲν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 33-45.

3. Ὁ κατάλογος τοῦ Διογ. Δέλλη ἔχει 14 λήμματα. Τὸ 15ο προστέθηκε χωρὶς αὐξοῦντα ἀριθμὸ ἀπὸ τοὺς ἐκδότες τοῦ παραρτήματος (σ. 45), γιὰτὶ ἀναφερόταν μέσα στὸ κείμενο τοῦ Ἀλέξ. Λέτσα, Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (†1914), «Μακεδονικά», τ. 1 (1940), σ. 535.

Κ α τ ἄ λ ο γ ο ς Σ. Ψ ἄ λ τ η. 1. Ἄριθ. 20. Ἄντι: Korrupte Sophokleische Stellen, ἐν Berl. Philol. Wochenschrift 7 (1887), 354, διόρθωσε: Emendationsvorschläge zu Sophokleischen Stellen, ἐν Berl. Philol. Wochenschrift 7 (1887), 354, 1459, 1491, 1523, 1586.

2. Ἄριθ. 29. Ἄντι: 1137, διόρθωσε: 1138.

3. Ἄριθ. 32. Ἄντι: Inschriften von Saloniki, ἐν Berl. Philol. Wochenschrift 9 (1889), 329, 556, 1290, 1386, διόρθωσε: 32α. Inschriften von Saloniki, Berl. Philol. Wochenschrift 9 (1889), σελ. 330, 1386. 32β. Neue Grabstelen aus Salonichi, Berl. Philol. Wochenschrift 9 (1889), σελ. 556, 587. 32γ. Neue Inschrift aus Thessalonike, Berl. Philol. Wochenschrift 9 (1889), σελ. 1290.

4. Ἄριθ. 43. Ἄντι: Τὸ Βυζαντινόν, διόρθωσε: Βυζαντινόν. Ἄντι: 6 Ἰουλίου, διόρθωσε: 5 Ἰουλίου.

5. Ἄριθ. 109. Ἄντι: Ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου, διόρθωσε: Ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου?

Ἄντι: 109, διόρθωσε: 103 (Στὴν «Ἀθηνᾶ», ὁ.π., εἶνα 103).

6. Ἄριθ. 111. Ἄντι: Von Saloniki nach Europa von Europa nach Griechenland, ἐν Byz. Zeitschrift 11 (1902), 103, διόρθωσε: Von Saloniki «nach Europa» von Europa «nach Griechenland», ἐν Byz. Zeitschrift 11 (1902), 109.

7. Ἄριθ. 112. Ἄντι: Zu Byz. Zeitschrift, 7, 507, διόρθωσε: Zu B. Z. VII, 587.

8. Ἄριθ. 114. Νά ἀφαιρεθῆ. Ἐπαναλαμβάνεται ὀρθά στὸ λήμμα ὑπ' ἀριθ. 119.

9. Ἄριθ. 126. Ἄντι: Theodor's, διόρθωσε: Theodoros.

10. Ἄριθ. 135. Ἄντι: Δύο ἐπιγραφαί, διόρθωσε: Δίου ἐπιγραφαί.

11. Ἄριθ. 140. Ἄντι: Ἱερατικός θίασος, διόρθωσε: Ἱερατικοὶ θίασοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θεσσαλονίκῃ.

12. Ἄριθ. 141. Ἄντι: Νευροκοπίου ἐπιγραφαί, διόρθωσε: Νευροκόπου ἐπιγραφαί.

13. Ἄριθ. 142. Ἄντι: Μαΐου 1904, διόρθωσε: Μαΐου 1905.

Κ α τ ἄ λ ο γ ο ς Δ τ ο γ. Δ ἔ λ λ η.

14. Ἄριθ. 3. Ἄντι: 82, διόρθωσε: 81.

15. Χωρὶς αὔξοντα ἀριθμό. Στὸ τέλος τοῦ καταλόγου Δέλλη (σελ. 45 τοῦ παραρτήματος) μέσα σὲ παρενθέσεις (βλ. σημ. 2). Ἄντι: Ἀθηναίων Πολιτεία καὶ Ἀριστοτέλης, ἡ τουρκικὴ βούλλα καὶ ὁ κριτὴς Χότζας. Νέα Ἀλήθεια 1914, διόρθωσε: Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματά μου. Ἀπὸ τὰ περασμένα τῆς τουρκικῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἡ τουρκικὴ βούλλα καὶ ὁ κριτὴς Χότζας. Νέα Ἀλήθεια 5 Ἰανουαρίου 1914.

Κ α τ ἄ λ ο γ ο ς Γ. Θ ε ο χ α ρ ῖ δ η.

16. Ἄριθ. 3. Συμπλήρωσε: τεῦχος 14 Νοεμβρίου 1893, σελ. 317-318.

Στις 227 γνωστὲς δημοσιεύσεις τοῦ Π. Παπαγεωργίου μποροῦν νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ἐξῆς 21:

1. Nachrichten über wichtigere Entdeckungen. Zwei Inschriften aus Thessaloniki, Berl. Philol. Wochenschrift 3 (1883), σελ. 344.

2. Κλυταμήστρα — Ὑπερμήστρα, Berl. Philol. Wochenschrift 6 (1886), σελ. 291, 955.

3. Ἡ νέα ἐκκλησία Γεωργίου Πραγμαῖ ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἔστια 1 Ἰανουαρίου 1889, σελ. 7-9.

4. Ἐπιγραφικὰ Θεσσαλονίκης, 2., Ἀριστοτέλης 1 (1889-1890), τεῦχος 3ον, σελ. 33-4.

5. Λόγος τοῦ Γυμνασιάρχου Σερρῶν Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Φάρος τῆς Μακεδονίας 13 Μαρτίου 1891.

6. Θεσσαλονικὲς πρόσφατον ἀρχαιολογικὸν εὑρημα. Ἐπιταφία πλᾶξ ἀρχιερέως ἐν τῷ Μιναρὲ τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἔστια Εἰκονογραφημένη 21 Ἰουνίου 1892, σελ. 394-5.

7. Μακεδονικὰ ἀρχαιολογικά. Α') Ἀνάγλωφον μετὰ Θρακικῶν ὀνομάτων, Ἔστια Εἰκονογραφημένη 7 Μαρτίου 1893, σελ. 158-9.

8. Τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς ἐν Θεσσαλονίκη τρεῖς ἀνέκδοτοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί, Ἔστία Εἰκονογραφημένη 3 Ὀκτωβρίου 1893, σελ. 218-9.

9. Zu Theodoros Peditasimos, Byzantinische Zeitschrift 10 (1901), σελ. 425-32.

10. Zu Nikephoros Blemmydes, B. Z. X 419 (Bury), Byzantinische Zeitschrift 10 (1901), σ. 545.

11. Πότε; Ἀλήθεια 4 Ὀκτωβρίου 1903.

12. Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοποι Ἀλέξανδροι, Ἀλήθεια 20 Δεκεμβρίου 1903.

13. Θεσσαλονίκης ἐπιγραφή ἀνέκδοτος, Ἀλήθεια 31 Δεκεμβρίου 1903.

14. Zu Manasses und Italikos, Byzantinische Zeitschrift 12 (1903), σελ. 258-60.

15. Handschriftliches zu den Oracula Sibyllina, Byzantinische Zeitschrift 13 (1904), σελ. 51-2.

16. Ὁμιλία εἰς τὰς Κυριακάς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης νῦν πρῶτον ἐκδιδόμεναι μετὰ προλεγομένων ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου διακόνου τῆς ἐν Βιέννῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (βιβλιοκρισία), Byzantinische Zeitschrift 13 (1904), σελ. 494-524.

17. Zu Manasses' Hodoiporikon, B.Z. XIII p. 325 ff., Byzantinische Zeitschrift 14 (1905), σελ. 237-8.

18. Νευροκόπου ἐπιγραφή τρίτη, Ἀλήθεια 4 Σεπτεμβρίου 1906.

19. Zu den χρυσόβουλλα des Prodromos-Klosters bei Serres, Byzantinische Zeitschrift 17 (1909), σελ. 143-4.

20. Zu Konstantinos Manasses, Byzantinische Zeitschrift 17 (1909), σελ. 144.

21. Τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου Μεγάλῃ Κατήχησις. Βιβλίον δεύτερον, ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχαιογραφικῆς ἐπιτροπῆς, ἐν Πετροπόλει 1904 (βιβλιοκρισία), Byzantinische Zeitschrift 17 (1909), 195-200.

Οὔτε οἱ διορθώσεις ποῦ ἔγιναν, οὔτε οἱ 21 προσθήκες ἐξαντλοῦν τὸ θέμα. Κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Π. Παπαγεωργίου, πλήρης καὶ ἀκριβῆς, παραμένει ἀκόμη ἀνοικτός.

Χ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

Σ η μ. Ἐ κ δ ο τ ὠ ν: Πόσον ὀρθῆ εἶναι ἡ τελικὴ παρατήρησις τοῦ σ., ὅτι παραμένει ἀνοικτὸν θέμα ἕνας πλήρης καὶ ἀκριβῆς κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Π. Παπαγεωργίου, καταφαινεται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς:

1) Εἰς τὰ μερικῶς ὑπὸ τοῦ σ. ἐλεγχθέντα 204 λήμματα τοῦ ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τ. 27 (1915), σ. 190-201, ἀπλῶς ἀναδημοσιευθέντος εἰς τὸ 3ον Παράρτημα τῶν «Μακεδονικῶν» Καταλόγου τοῦ Σ. Ψάλτη ἤμποροῦν νὰ γίνουιν, ὡς παράδειγμα τῶν ἐλλείψεων του, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν, ἐπιπροσθέτως καὶ αἱ ἐξῆς διορθώσεις:

α) Ἀριθμ. 121: Ἀντὶ Ἀθηνᾶ 14 (1903), 33, διόρθωσε: Ἀθηνᾶ 15 (1903), 33-48.

β) Ἀριθμ. 154: Ἀντὶ Ἀθηνᾶ 19 (1902), 3, διόρθωσε: Ἀθηνᾶ 20 (1907), 1-14.

γ) Ἀριθμ. 157: Ἀντὶ (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἡμερολογίου Σβορόνου, 1907, διόρθωσε: (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Μικρασιατικοῦ Ἡμερολογίου» 1907 τῆς Ἑλένης Σ. Σβορόνου). Ἐν Σάμῳ 1907.

2) Εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ σ. προστιθεμένας 21 δημοσιεύσεις τοῦ Π. Παπαγεωργίου ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ ἐξῆς προσθήκη: Ἀριθμ. 3: Πρόσθεσε: (Δημοσιεύθηκε πρῶτα στὸ «Φάρο τῆς Μακεδονίας» τῆς 13 Δεκεμβρίου 1888. Βλ. Κατάλ. Ψάλτη ἡρ. 30).

Ὁ Π. Παπαγεωργίου συνήθιζε νὰ ἀναγγέλλῃ διὰ δημοσιεύματος τυχὸν ἀρχαιολογικὸν εὑρημά του εἰς ἡμερηΐδας καὶ κατόπιν νὰ ἐπανέρχεται ἐπ' αὐτοῦ διὰ δημοσιευμάτων του εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐλεγχθοῦν δημοσιεύματά του, εἰς τὰ ὁποῖα πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος.